

Obstaja veliko šol in tečajev retorike, ki učijo pravilnega govora, vendar pa to vzpostavlja mišljenje, da govorimo narobe in nas mora pravilnega govora nekdo naučiti. To mišljenje je do neke mere zmotno: res je, da naš govor brez dovoljšnje vaje ni optimalen, vendar pa ne gre toliko za priučitev govora, kot pa za sproščanje naravnega glasu, ki smo ga že sposobni proizvajati, ampak ga blokiramo zaradi socialnih norm in restrikcij, ki si jih ustvarimo sami. Cilj igralca je sprostiti telo do te mere, da je sposoben proizvesti ta naravni glas in ga artikulirati v besedilo.

Tako je priprava na vsakršen govor zelo pomembna z vidika dihanja, prepone, ogrevanja govornega aparata in razgibavanja obraznih mišic. Tisti, ki se z govorom, predvsem gledališkim, ukvarjajo profesionalno, pa morajo v te priprave vložiti mnogo več, saj se je potrebno priučiti sproščanja telesa, dihanja in glasu do te mere, da takšne navade nadomestijo način blokiranega govora, ki ga vsakodnevno prakticirajo že več let.

MARUŠA PANGERŠIČ

Viri in literatura

Faganel, Jože: *Govorna tehnika – skripta za interno uporabo*.

Linklater, Kristin: *Freeing the Natural Voice*. New York: Drama Book Publishers, 1976.

Newton Casson, Herbert: *Umetnost govora*. Ljubljana: Pravljično gledališče, 1995.

Predstavitveni zbornik univerzitetnega študijskega programa prve stopnje »Dramska igra«: <http://www.agrft.uni-lj.si/mma_bin.php?id=2012052311152077>. (Dostop: 29. 12. 2012.)

Predstavitveni zbornik magistrskega študijskega programa druge stopnje »Oblike govora«: <http://www.agrft.uni-lj.si/mma_bin.php?id=2011020314203313>. (Dostop: 29. 12. 2012.)

Ustni viri: Rahela Klopčič, Sašo Stare, Rok Bohinc, Ljubljana, 30. 12. 2012.

TRANSSTAR EVROPA¹ in VLOGA LITERARNEGA PREVAJALCA DANES – izstop iz sence

TransStar Evropa je evropski projekt za promocijo prevajanja in literature, ki so ga januarja 2013 zagnale Univerza v Tübingnu in devet drugih evropskih institucij. Mednje se uvršča tudi Univerza v Ljubljani, ki pri projektu sodeluje v okviru Oddelka za prevajanje in tolmačenje Filozofske fakultete. Projekt traja tri leta, torej do konca leta 2015, partnerji, ki pri njem sodelujejo, pa prihajajo iz šestih evropskih držav: Nemčije, Češke, Poljske, Ukrajine, Hrvaške in Slovenije.

»Namen projekta je umestiti manjše evropske jezike in manj znane kulture na mentalni zemljevid Evrope in njihovim literaturam na njem zagotoviti vidno mesto. V naslednjih treh letih bodo zato na sodelujočih univerzah in kulturnih institucijah v navedenih državah potekala celovita šolanja literarnih prevajalcev in medkulturnih posrednikov, v sklopu projekta se bodo v mrežo povezale izobraževalne in kulturne institucije, hkrati pa se bo spodbujal razvoj transkulturnih kompetenc« (<http://www.prevajalstvo.net/transstar>).

Pričakovani cilji projekta so:

povezovalno izobraževanje medkulturnih posrednikov v šestih evropskih državah

vklučitev praktičnih seminarjev literarnega prevajanja v učne načrte sodelujočih univerz

1 <http://transstar-europa.com/>

vzpostavitev stabilne in trajne mreže med prihodnjimi medkulturnimi posredniki
izostritev posluha širše publike za manjše jezike in kulture ter predstavitev manjših jezikov in kultur širši evropski javnosti preko prevodov
spodbujanje kulturne izmenjave med Nemčijo in državami vzhodne ter jugovzhodne Evrope

TransStar Evropa tako omogoča študentom in mladim, še ne uveljavljenim prevajalcem iz sodelujočih držav, da se izpopolnijo v literarnem prevajanju, se seznanijo s kulturnim menedžmentom ter si ustvarijo mrežo poznanstev in kontaktov po Evropi.

V okviru projekta potekajo prevajalske delavnice in projektna srečanja.

Prevajalske delavnice vodijo profesionalni literarni prevajalci. Prevajanje poteka v šest jezikov, in sicer v obe smeri za vsak jezikovni par – povezava nemškega jezika z jeziki sodelujočih držav. V kombinaciji s slovenskim jezikom tako pri projektu sodelujeta dve skupini petih medkulturnih posrednikov, ki prevajajo iz slovenščine v nemščino ter iz nemščine v slovenščino. Prevedena besedila bodo ob koncu tudi objavljena, predstavljena na literarnih večerih in na voljo širši javnosti. Prvi prevodi nemško-slovenske skupine so že bili predstavljeni v okviru mednarodnega dogodka *Noč knjige 2014*.

Projektna srečanja so namenjena spoznavanju temeljev evropskega kulturnega menedžmenta. Sodelujoči medkulturni posredniki tako srečajo z avtorji, umetniki, agencijami, kulturnimi ustanovami in fundacijami. Prav tako imajo priložnost za navezovanje novih stikov. Prvo projektno srečanje je potekalo januarja 2014 v Krakovu na Poljskem. Tam so se sodelujoči v okviru raznovrstnih delavnic, povezanih s kulturnim menedžmentom, lahko seznanili tudi z vlogo prevajalca v današnjem času.

VLOGA PREVAJALCA

Delavnico o vlogi prevajalca v današnjem času, je vodila poljska literarna prevajalka Iwona Nowacka. Na splošno v stroki prevladuje mnenje, da ni dobro, če lahko iz besedila razberemo, da gre za prevod. To pomeni, da prevajalec ne sme izstopati in naj bi ostal v senci. Toda to ne drži v celoti. Prevajalec je pravzaprav avtor oz. tvorec novega dela, torej ima malodane vlogo avtorja, je nekakšen soavtor.

Vidni ali nevidni, to je zdaj vprašanje!

Vodja delavnice Iwona Nowacka je na začetku predstavila situacijo na Poljskem. Tam se, na primer, o prevodih gledaliških del razpravlja zgolj takrat, kadar so prevodi slabi ali pa če je prevajalec zelo znan. O prevodu se torej govori šele takrat, ko nekaj ni prav. Prevod postane opazen, ko je nekaj narobe; o dobrih prevodih se ne govori. S tega vidika je situacija v Sloveniji podobna.

Prav tako se moramo sami vprašati, kako vidimo literarnega prevajalca. Udeleženci delavnice so se strinjali, da je najpogostejša predstava o literarnem prevajalcu ta, da gre za »sivo« osebo, ki nosi očala in cele dneve presedi za računalnikom. Torej, splošna predstava o prevajalcih je, da so v senci. Vendar pa današnja družba od prevajalcev zahteva premik iz sence, da stopijo na plano.

Odgovor na vprašanje, kako to doseči, se skriva v lastni promociji – samopromociji. Prevajalec mora dejansko postati sam svoj menedžer. Tu pa lahko nastane težava. Včasih se prevajalci pravzaprav sami zapirajo v klet, in sicer iz strahospoštovanja pred avtorjem. Četudi prevajalec stopi na plano, vedno obstaja nevarnost, da bo naletel na kritike. Kljub temu pa morajo biti prevajalci pogumni in se znati braniti. Seveda obstajajo prevajalci, ki bi raje ostali v senci, sami, in jim je tako tudi všeč. Prav tako se mora prevajalec zavedati, da se ob izstopu iz sence lahko hitro znajde v stresni situaciji, predvsem so tu mišljeni javni nastopi, ki vključujejo govorjenje v mikrofon ali nastop pred kamero. Strahu pred javnim nastopanjem se je treba nujno znebiti, kar pa je mogoče doseči z različnimi tehnikami in vajo.

Potem ko se prevajalec enkrat odloči biti viden in priti ven iz omare, se mora najprej odločiti, na kakšen način se želi pokazati in predstaviti v javnosti. Da bi pritegnil pozornost, si lahko naredi lastno spletno stran, blog, profil na Facebooku, Twitterju ali drugih družabnih omrežij. Poleg tega se lahko pridruži društvu literarnih prevajalcev v državi, saj lahko več prevajalcev skupaj doseže več.

Pri javni predstavitvi je treba upoštevati dejstvo, da morajo biti informacije na spletni strani pregledne, da so jasno podani delovni jeziki prevajalca, saj so to bistvene informacije, ki zanimajo potencialne založnike oz. delodajalce. Blog omogoča svoboden prostor za izražanje lastnega mnenja o prevodoslovju, prevajalskih postopkih, težavah, kulturnih specifikah itn. Pri uporabi Facebooka in drugih družabnih omrežij, se mora prevajalec zavedati dejstva, da si mora zanje vzeti čas; poleg tega je na Facebook možno ustvariti stran za ljubitelje literarnega dela, na katerem prevajalec dela, in si s tem ustvariti dodatno promocijo. Društva literarnih prevajalcev organizirajo različni dogodki, kot so literarni večeri in branja.

Ko prevajalec postane viden, mu to lahko odpre različne priložnosti za nadaljnja udejstvovanja na različnih področjih (npr. moderiranje). Pogosto v gledaliških iščejo ljudi, ki znajo več jezikov, in tako lahko prevajalec nastopi celo v vlogi igralca.

Možnost je torej veliko. Treba je ponuditi celoten paket. Vsak prevajalec mora sam pri sebi ugotoviti, kaj mu najbolj ustreza in to kar se da najbolje izkoristiti.

ALENKA LAVRIN

SIČNIŠKE DILEME PIŠOČEGA

Marsikdo se je verjetno že vprašal, ali je bolje zapisati plesoče ali plešoče miške, ali je bolje pisati o pišočem ali pisočem, ali risar vrta svinčnik risoč ali rišoč. Do te dileme lahko pride pri tvorbi tvornosedanjih deležnikov (na -č) nekaterih glagolov s korenomo na sičnik, ki se v sedanjiku premenjuje s šumevcem, točneje, pri tistih z nedoločniško pripono -a- in sedanjiško pripono -je- – ta se sinhrono sicer kaže kot -e-; prav glas *j* je namreč še v praslovanskem obdobju povzročil mehčanje (jotacijo) predhodnega soglasnika in se z njim zlil. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* vsebuje naslednje glagole te vrste (pri tem niso upoštevane številne predpanske variante): *basati – bašem, brisati – brišem, česati – češem, fasati – fašem, kazati – kažem, klesati – klešem, kresati – krešem, lizati – ližem, mazati – mažem, pasati – pašem, pisati – pišem, plesati – plešem, rezati – režem, risati – rišem, tesati – tešem, vezati – vežem*. V slovenistiki se je uveljavilo razlikovanje med pridevniško rabljenimi pregibnimi (= deležniki) in prislovno rabljenimi nepregibnimi oblikami (= deležja). Zaradi poenostavljene obravnave in enakega izvora oblik je v tem sestavku izraz deležnik rabljen tako za prve kot za druge.

Raba deležnika na -č v sodobnem knjižnem jeziku seveda ni ustaljena pri vsakem od navedenih glagolov, pa tudi sicer je razmeroma redka: več kot 5 pojavitev imajo v korpusu *Gigafida* le deležniki glagolov *plesati* (*plešoč* 1278, *plesoč* 367), *pisati* (*pišoč* 1064, *pisoč* 120), *kazati* (*kažoč* 42, *kazoč* 4), *brisati* (*brišoč* 9, *brisoč* 1) in *vezati* (*vežoč* 1, *vezoč* 8). Kot je videti, razen pri glagolu *vezati* prevladujejo deležniške oblike s spremeno sičnika v šumevec, vendar število oblik brez premene ni zanemarljivo; pri glagolu *vezati* je razmerje pojavitev celo v prid obliki brez premene. *Slovenski pravopis* vsebuje pri vseh petih navedenih glagolih obliko deležnika s šumevcem, obliki *pišoč* in *brišoč* pa poleg tega tudi kot samostojni iztočnici. Enako velja tudi za vse prvotno našete glagole, a z eno izjemo – pri glagolu *kresati* je navedena oblika *kresoč*. Podatki o rabi kažejo na tendenco po spremeni korenskega sičnika v šumevec v tej obliki, ničesar pa ne povedo o razlogih zanjo.

2 Samopromocija ni zlo.

BESED-O-

HOLIK-Ø



beseda -e ž, rod. mn. **stil.** besedi
besedo**h**olik-a m
besedami: kronični besedoho**l**ik
beseda -e ž, rod. mn. **stil.** besedi
na ljubljanski Filozofski fakulteti
besedar**ja** m. kdor se ukvarja z raziskovanjem besede
2. časopis študentov
1. kdor se pretirano ukvarja z besedami